

А.-Т.В. Башта

ДОСЛІДЖЕННЯ ЗИМІВЕЛЬ РУКОКРИЛИХ У СТРАДЧАНСЬКІЙ ПЕЧЕРІ

Страдчанська печера (інші назви — Страдецька печера, катакомба) створена як печерний монастир у другій половині XI ст. [6]. Вона розташована на околиці с. Страдч (Яворівський р-н, Львівська обл.) на північному схилі однойменної гори, складеної різнозернистими кварцово-вапняковими пісковиками верхнього тортону.

Ця печера є одним з небагатьох відомих в околицях Львова підземних місць масових зимівель кажанів. Повна її довжина невідома, але за об'ємом (понад 1000 м³) вона може бути зарахована до макросховищ [10].

Зимівлі рукокрилих у Страдчанській печері вивчалися різними дослідниками, починаючи з 1940 р. [5, 6, 9-12]. Дослідження зимуючих рукокрилих цього сховища розпочато нами з 1996 р. Всього в печері було виявлено 10 видів рукокрилих.

Підковоніс малий (*Rhinolophus hipposideros* Bechstein, 1800). О.Є. Луговой [9] вказує на знахідки цього виду в Страдчанській печері взимку 1985-87 рр. як найпівнічнішої точки виявлення малого підковоніса на території України.

Нічниця велика (*Myotis myotis* Borkhausen, 1797). Один з найчисленніших видів, виявлених на зимівлі в описуваній печері. К.А. Татаринів [13] вказує, що чисельність зимуючих особин нічниць великої протягом 1951-73 рр. зменшилася вдвічі — з 10-12 до 5-6 особин. Протягом 1981-84 рр. їх виявлено в кількості 2-6 [10], а нами в 1995-97 рр. зареєстровано всього 1-3 особин. Таким чином, відбувається подальше зменшення чисельності виду. К.А. Татаринівим у 1952, 1955 і 1967 рр. було закріплено 12 самок і 6 самців, які повторно ніким не вилловлювалися [2].

Нічниця довговуха (*Myotis bechsteini* Kuhl, 1818). Виявлена лише в декількох пунктах на території заходу України. Серед них — в Страдчанській печері: 27.01.51, 15.02.52 і 12.11.64 [11, 12].

Нічниця війчаста (*Myotis nattereri* Kuhl, 1818). Рідкісний вид для всієї України, у Страдчанській печері виявлена лише двічі: 30.10.1940 р. — В.М. Поповим [1, 5] і 16.01.1997 р. — 1 самка знайдена нами і В.Ф. Покин'євською.

Нічниця вусата (*Myotis mystacinus* Kuhl, 1819). Один самець виявлений 8.01.1950 р. [5]. Про зимівлі поодиноких нічниць цього виду в 1981-84 рр. повідомляють Н.А. Полушина і Є.Я. Боровець [10]. Один самець знайдений нами 4.12.1996 р. в неглибокій щілині на стелі, недалеко від виходу з печери.

Нічниця водяна (*Myotis daubentoni* Kuhl, 1819). Зимуючі особини зустрічалися у цій печері в 1949-52 рр. [5]. Автори зазначають, що тварини перебували в сховищі до кінця березня. К.А. Татаринів [2] у 1964 р. закріплював одну водяну нічницю, яка пізніше не вилучувалася.

Кажан пізній (*Eptesicus serotinus* Schreber, 1774). Про зимівлю цього виду у Страдчанській печері згадується в "Фауні України" [5]. 1 самку кажана пізнього було закріплювано в цьому сховищі 30.03.1967 р. К.А. Татаринівим [4]. Протягом 1981-84 рр. у печері виявлено дві особини [10]. Поодинокі особини відзначалися в 1990-96 рр. [7]. Під час неодноразових ретельних обстежень печери протягом зимових періодів 1997-98 рр. кажана пізнього нами не виявлено.

Широковух європейський (*Barbastella barbastellus* Schreber, 1774). Зимівлю виду в печері відзначено в 1949-52 рр. [5]. У 1950 р. К.А. Татаринівим було закріплювано 10 самок [3]. Протягом останніх десятиліть спостерігається поступове зменшення чисельності виду. Зокрема, в 1951-52 рр. виявлено 5-8 особин; в 1960-62 рр. — до 5 особин, а в зимовий період 1971-73 рр. широковуха в Страдчанській печері не виявлено взагалі [13]. У 1981-84 рр. відзначено поодинокі особини [10]. Поодинокі особини широковуха виявлено нами взимку 1996 і 1997 рр.

Вухань звичайний (*Plecotus auritus* Linnaeus, 1758). Найчисленніший зимуючий вид Страдчанської печери. У 1955, 1964 і 1967 рр. К.А. Татаринівим було закріплювано тут 6 самок і 1 самця вуханів. Чисельність вуханя поступово знижувалася — 10-12 особин у 1951-52 рр., 8-10 у 1960-62 рр. і 3-4 особин у 1971-73 рр. [13]. Від 2 до 10 особин знаходили в печері Н.А. Полушина і Є.Я. Боровець [10] у зимові періоди 1981-84 рр. Зимівлю виду в цьому сховищі в 1985-87 рр. відзначав О.Є. Луговой [9]. Протягом зимового періоду 1995-98 рр. чисельність вуханя у печері коливалася від 2 до 8 особин. Він часто влаштувався на зимову сплячку в горизонтальних щілинах, чого тут не спостерігалось в інших рукокрилих. Вухань зимує переважно поодиноким, іноді по 2-3 особини разом, а також у мішаних скупченнях з нічницею великою.

Вухань австрійський (*Plecotus austriacus* Fischer, 1829). Рідкісний зимуючий вид печери. Вперше виявлений нами у 1997 р.: 1 особина — 16.01, 2 — 21.03. і 1 особина — 10.04.

На основі літературних даних і власних спостережень можна констатувати, що загальна чисельність зимуючих рукокрилих у Страдчанській печері в різні роки коливається в межах від 25-30 до 4-6 особин. У багатьох місцях печера має глибокі тріщини, щілини, де кажани можуть ховатися, тому їх чисельність тут, ймовірно, є значно вищою. Найчисленнішими зимовими видами є вухань звичайний, нічниця велика і широковуха європейський.

З усіх видів рукокрилих, виявлених на зимівлі у Страдчанській печері, до Червоної книги України [14] занесені підковоніс малий (II кат.), нічниця довговуха і війчаста (III кат.) та широковуха європейський (III кат.), хоча на сьогодні у фауні України немає жодного виду кажанів, доля

якого б не викликала тривоги [8]. Чисельність усіх видів кажанів за останні десятиліття значно зменшилася. Основною причиною цього є порушення їх зимового спокою у сховищах, тому доцільно надати Страдчанській печері статусу заповідного статусу і повністю заборонити її відвідування протягом періоду сплячки кажанів.

1. *Абеленцев В.И.* О летучих мышах Закарпатской и других областей УССР // Тр. Зоол. музею Київ.ун-ту, 1950. — 2. — С.59-74.
2. *Абеленцев В.И., Колошнев И.И., Крочко Ю.И., Татаринев К.А.* Итоги кольцевания рукокрылых в Украинской ССР за 1939-1967 гг. Сообщ.1. — Вестник зоологии. — 1968. — № 6. — С.59-64.
3. *Абеленцев В.И., Колошнев И.И., Крочко Ю.И., Татаринев К.А.* Итоги кольцевания рукокрылых в Украинской ССР за 1939-1967 гг. Сообщ.2. — Вестник зоологии. — 1969. — № 2. — С.20-24.
4. *Абеленцев В.И., Колошнев И.И., Крочко Ю.И., Татаринев К.А.* Итоги кольцевания рукокрылых в Украинской ССР за 1939-1967 гг. Сообщ.3. — Вестник зоологии. — 1970. — № 1. — С.61-65.
5. *Абеленцев В.И., Підолічко І.Г., Попов В.М.* Фауна України. Т.1 Ссавці. Вип.1. Загальна характеристика ссавців. Комахоїдні, кажани. — К.: Вид-во АН УРСР, 1956. — 448 с.
6. *Вояковський Н.* Страдецька гора // Краєзнавство і туристика, 1995. — №1. — С.19-20.
7. *Гузій А.І.* Фауна і населення хребетних західного регіону України. Т.1. Розточчя. — К., 1997. — 148 с.
8. *Загороднюк І.В., Ткач В.В.* Сучасний стан фауни та історичні зміни чисельності кажанів (*Strioroptera*) на території України // Доповіді НАН України. — 1996. — № 5. — С.136-142.
9. *Луговой А.Е., Приймак И.И., Стадник Т.В., Чепыга Т.И., Луговая Л.А.* Фауна // Летопись природы Государственного заповедника "Розточье". Кн.1. — пгт.Ивано-Франково, 1985-1987. — С. 131-195.
10. *Полушина Н.А., Боровец Е.Я.* О зимовке рукокрылых в Страдчанской пещере // Изученность териофауны Украины, её рациональное использование и охрана. — К.: Наук. думка, 1988. — С.46-48.
11. *Татаринев К.А.* Знахідки довговухої нічниці (*Myotis bechsteini* Kuhl.) на Львівщині // Наук. зап. Львів. наук.-прир. музею АН УРСР. — 1951. — т.1. — С. 198-201.
12. *Татаринев К.А.* Фауна хребетних заходу України: екологія, значення, охорона. — Львів: Вид-во ЛДУ, 1973. — 258 с.
13. *Татаринев К.А.* Рукокрылые Подолии и Прикарпатья. Показатели их численности и пути охраны // Мат-лы I Всес.совещ. по рукокрылым. — Л.: Изд-во ЗИН АН СССР, 1974. — С.58-60.
14. Червона книга України. Тваринний світ. — К.: Українська енциклопедія, 1994. — 464 с.

ИССЛЕДОВАНИЯ ЗИМОВОК РУКОКРЫЛЫХ В СТРАДЧАНСКОЙ ПЕЩЕРЕ

Исследования зимовок рукокрылых в страдчанской пещере проводились, начиная с 40-х гг. нашего столетия. Всего в ней отмечено 10 видов: *Rhinolophus hipposideros*, *Myotis myotis*, *M. bechsteini*, *M. nattereri*, *M. mystacinus*, *M. daubentonii*, *Eptesicus serotinus*, *Barbastella barbastellus*, *Plecotus auritus*, *P. austriacus*. Общая численность в этой пещере рукокрылых за

последние 50-60 лет уменьшилась с 25-30 до 4-9 особей. Особенно уменьшилась численность *Plecotus auritus*, *Myotis myotis*, *Barbastella barbastellus*. Обнаружены 4 вида, занесенных в Красную книгу Украины: *Rhinolophus hipposideros*, *Myotis bechsteini*, *M. nattereri*, *Barbastella barbastellus*. Для сохранения пещеры как места зимовки рукокрылых рекомендуется запретить доступ посетителей на протяжении периода спячки животных.

INVESTIGATION OF BATS HIBERNATIONS IN STRADCHANSKA CAVE

The investigations of wintering of the bats in stradchanska cave have been carried out by scientists since 40th years of our century. 10 species were noted in this cave: *Rhinolophus hipposideros*, *Myotis myotis*, *M. bechsteini*, *M. nattereri*, *M. mystacinus*, *M. daubentoni*, *Eptesicus serotinus*, *Barbastella barbastellus*, *Plecotus auritus*, *P. austriacus*. General quantity of wintering bats in this cave decreased during last 50-60 years from 25-30 to 4-9. Especially noticeable was decreasing of quantity of the *Plecotus auritus*, *Myotis myotis*, *Barbastella barbastellus*. 4 species have been noted, which are included in the Ukrainian Red Data Book: *Rhinolophus hipposideros*, *Myotis bechsteini*, *M. nattereri*, *Barbastella barbastellus*. Is recommend prohibition of the visitors accesses during the period of bats hibernation for the preservation of cave as an important bat wintering place.

Інститут екології Карпат НАН України, Львів